
KRÓNIKA

DÍJÁTADÁS A FORUMBAN – Május 19-én ünnepélyes keretek között átadták Herceg Jánosnak a Híd Irodalmi Díjat, Milenko Prvački képzőművésznek és a kükendi Terra nemzetközi szobrászati szimpoziumnak a Forum Képzőművészeti Díjat, valamint Szathmári Istvánnak a Forum Könyvkiadó regény pályázatának díját.

Dr. Gerold László, a Híd-díj bírálóbizottságának elnöke a következőképpen méltatta Herceg János *Módosulások* című díjnyertes regényét:

„Egy év könyvtermését áttekintve, egy olyan évet, amelynek gazdasági nehézségei könyvkiadásunkat sem kímélték, a Híd Irodalmi Díj bírálóbizottsága abban a kellemes helyzetben volt, hogy négy, szinte egyformán jelentős, jó könyv közül választhatta ki azt, amelynek köszöntésére ezúttal is összegyűltünk: Herceg János *Módosulások* című regényét. Azt a művet, amelyet irodalmi, műfaji minősége mellett ezzel egyenértékű, emberi üzenete, közelműltünkéből, vett történelmipéldázat-jellege miatt is jelentős alkotásként köszönhetünk.

Élsőrendű, magas szintű irodalom a *Módosulások*, de rendelkezik olyan háttértartalommal is, amelyet évtizedeket átfogó regénynek, egy város regényének és az ezzel összefüggő írói önéletrajznak nélkülözhetetlenül tartalmaznia kell. A cím – *Módosulások* – inkább tanulmány, mint regény élére illik, gondolhatnánk, ám Herceg János könyvében nincs egyetlen bekezdés vagy mondat sem, amely ne viselné magán az író jól ismert s joggal csodált bőséges mesélő kedvének egyéni jegyeit. Herceg János ebben a művében is élvezi a mesélés kettős gyönyörét, azt, hogy *elmond* egy mesét, s azt, *ahogy* a me-

sét elmondja, a stílust, a regényírásnak, pontosabban a regényírás egyik lehető változatának elválaszthatatlan két komponensét, szíami ikreit.

... 'visszanézek régmúlt gyerekkorom napfényes tájaira' – olvashatjuk a történelmi változásokat jelölő, ezekre utaló *Módosulások* utolsó mondatában, de a könyv ismeretében ekkor már tudjuk, hogy a napfényes tájoknak árnyoldalai is voltak. A mese elkápráztat ugyan, de a káprázat alól felsejlik a kegyetlen valóság is. A mese kedélyes, s a stílus tarka mondataiba csomagolt történetzilánkok, anekdoták hosszú – igaz, sohasem fárasztó vagy unalmas – sorát vezetjük elénk az író, amikor a malomgépész Herceg nagyapjáról, kárpitos apjáról, az iparosfelelőségek öntudatával rendelkező anyjáról, társakról, tanárokról, írókról – Szentelekyről, Veljko Petrovićról, Brunner-Debreczeni Józseféről –, a barát Milan Konjovićról, a saját műemlékeként élő Margalits Edéről, sok-sok zomboriról, értelmiségeikről, polgárokról, iparosokról, nincstelenekről és birtokosokról, vidéki különcök egész panoptikumáról ír, olykor csak egyetlen mondatral is találóan és plasztikusan jellemezve, életre keltve őket. De a miniatűrnyi írói remeklések mögött érezni a mélyben kavargó örököket is, a „govori državnim jezikom”, a nem népben, hanem államban való gondolkodás, a betiltott színelőadások, az együvé tartozókat elválasztó határok – melyekben csak a szellem szárnyán érkeztek hírek, de amelyeken túlra utasítottak embereket csak ezért, mert más nyelven beszéltek –, a többség és a kisebbség közötti viszony, az államnyelvi oktatás, a magyar gimnázium bezárása okozta semmiképpen sem kedélyes élettényeket, amelyek a vegyes lakosságú város – mely ilyenén egész Vajdaságot,

ahogy akkor mondták: Vojvodinát jelképezte –, Zombor mindennapjait évtizedekig jellemezte.

Ha a *Módosulások* – mely arról szól, hogy az író, akkor még Herceg Jánoska, elindul az életbe – egy színes, változatos életút első szakaszaként olvasható, akkor a folytatás, az önéletrajz második szakasza majd nyilván a megérkezésről fog szólni. Kétségtelenül nem kevésbé érdekesen, nem kevésbé színvonalasan, hasonlóképpen igazi irodalomként, de bizonylónalozzóan még inkább közelien, bennünket még közvetlenebbül érintve. Érthető, hogy várjuk a folytatást, s a *Módosulások* jogos, megérdemelt díjának átadásakor kívánjuk, hogy ne kelljen rá sokáig várni.”

Milenko Prvački munkásságát és a Terra Képtár érdemeit Bela Duranci művészettörténész méltatta, majd dr. Vajda Gábor Szathmári István *Álmok és életek* című pályadíjnyertes kéziratát értékelte:

„Szathmári István *Álmok és életek* című kéziratát azért emelte ki a regény pályázat bírálóbizottsága a beérkezett három kézirat közül, mert e fiatal prózaíró tehetsége rendkívüli figyelmet érdemel. Első díjasunknak ez eddig a legterjedelmesebb s egyben a legnagyobb igényű prózaírói vállalkozása, következőleg magán viseli a kísérletezés jegyeit. Nem tekinthető megoldottnak, stílusterés is jellemzi, s az útleírás elemei sem mindig funkcionálisak benne. Jó lenne, ha a szerző még dolgozna rajta, mielőtt kiadásra kerülne.

Ennek ellenére az *Álmok és életek* nyelvi kultúrája következtében helyenként egészen jelentős alkotásnak a benyomását kelti. Szathmári István példamutató szinten műveli anyanyelvét. Készsége azonban nem merül ki a hagyományos stilsztika megbecsülésében vagy a helyesírási normák iránti tiszteletben. A fiatal író ugyanis a modern magyar prózanyelv alkotói felhasználásáról is többnyire tanúságot tesz, s emlékeit, tapasztalatait a nyelvben rejlő lehetőségek kihasználásával örökíti meg. A filmszerű áttűnés, a szürrealista képzettársítás egyik jellemző effektusa. Ott, ahol a készséregnek megfelelő színvonalon ír, legjobb prózaíroinkat juttatja eszünkbe.”

ALEKSANDAR TIŠMA KÖNYVEINEK ÚJ KIADÁSA – A napokban három kiadválalal szerződést írt alá Aleksandar Tišma hét regényének, köztük a még kéziratban levő *Koje volimo* címűnek, valamint a szerző három no-

velláskötetének kiadására. A könyvek 1992-ig látnak napvilágot az újvidéki *Dnevnik* és a *Matice srpska*, valamint a szarajevói *Svetlost* kiadóvállalat közös kiadásában.

JUGOSZLÁVIAI MAGYAR KÖLTŐK SZERBHORVÁT NYELVEN – Az újvidéki *Letopis Matice srpske* című folyóirat 1990. februári száma Danyi Magdolna, Csorba Béla, Szügyi Zoltán, Sziveri János, Fenyvesi Ottó és Kalapáti Ferenc verseit közli Losonc Alpar előszavával. A szövegeket Arpad Vicko, Judita Šalgo és Oto Horvat fordította szerbhorvátra. Az anyagból különnyomat is készült Novija vojvodanska mađarska poezija (*Az újabb vajdasági magyar költészet*) címmel.

KÖNYV A FRUŠKA GORA-I KOLOSTOROKRÓL – A szerb népvándorlás 300. évfordulójára a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet gondozásában napvilágot látott Olivera Milanović-Jović és Petar Momirović könyvének negyedik, bővített kiadása a Fruška gora-i kolostorokról. A kötet először 1963-ban jelent meg, feldolgozza a kolostorok keletkezését és történetét. A gazdag képanyag nemcsak a kor építészetét, hanem a páratlan értékű műkincseket is bemutatja.

SZABADKAI KÉPZŐMŰVÉSZETI ESEMÉNYEK – A Képzőművészeti Találkozó teremben nemrégiben megnyílt Kosa Bokšan tárlata. A kellő tájékoztatást nyújtó katalóguson az *Út a fénybe* című 1963-ban készült vitrazs-terv látható, amelynek piros lángnyelvecskéi a művészno alkotói vitalitását is szimbolizálhatják. Kosa Bokšan Zora Petrović és Ivan Tabaković tanítványa volt. A szocreáizmus éveiben, 1974-ben elhagyta a belgrádi Képzőművészeti Akadémiát, és csatlakozott az ún. Zadari Csoporthoz, Bata Mihailovičhoz, Petar Omčiknoshoz, Vera Božičkovičhoz, Mića Popovičhoz és másokhoz, akik Párizsban bekapcsolódtak a modern képzőművészet európai áramába. Kiállításának különösen lenyűgözőek voltak Hegyasszonyai, amelyek egy időben kőkemények és nőiesek, kifejezik vidékünk történelmi eseményeinek megrázkódthatását és tapasztalatait. Joggal állapítja meg festményeiről Georges Boudaille: „Kosa Bokšan legnagyobb érdeme, hogy hű maradt saját egyéni igazságához, szlav temperamentumához, szülőföldjéhez.”

A City Galleryben Dragoš Kalajić (1943) képeit láthatta a közönség. Kalajić Belgrádban és Rómában tanult festészetet, az elképzeltet, fi-

guratív képzőművészet művelője. Képei valami fluoreszcens fényt sugároznak, önmagunkra ismerhetünk figuráiban, amelyek a képregények kalandos útján és a képzelet végtelen kékségében bolyonganak, a világűrbe is kimerészkednek, s szomorúan tekintenek le a földre, örködnek Dubrovnik fölött. „Az östörténetből jövőnk – vallja a festő –, és a történelem feletti élet felé haladunk. Azt hiszem, az egyesült Európában senki sem lesz boldog, ha az kizárólag gazdasági és piacközpontú társulás lesz. Csak akkor lesz Európa boldog, ha a szeretet, a közös sors, a közös hagyományok és kultúra hatja át.

A Képzőművészeti Találkozóknál került sor a magyar figurális törekvések grafikai keresztmetszete a nyolcvanas években című kiállításra. A tárlaton König Frigyes, Gémes Péter, Károlyi Zsigmond, Lengyel András, Orosz István és Rácmolnár Sándor grafikáit láthattuk. A katalógus előszavában Varga István a következőket állítja: „... hatuk kiválasztása meglehetősen esetleges. Ez igaz, látszólag. Am épp e bizonytalanság teremti meg a keresztmetszet mélységét, azt pedig, hogy a véletlenszerűség látszólagos, az a tény igazolja, miszerint a kiállítók mindegyike egy-egy jól körülhatárolható, a korszakban fontos szerepet játszó törekvés, attitűd valódi, hiteles képviselője.”

Kétségtelen, hogy a kiállított alkotások egyrészt irigylésre méltó szakmai tudásról tanúskodnak, a düneri tradíciók követéséről, másrészt arról, hogy az ötvenes évek képzőművész-nemzedéke arra törekszik, hogy kommunikáljon jelenünkkel. A kiállításnak is az a célja, ami a kiállított munkáké: tájékoztatni, kapcsolatot teremteni, megtalálni a közös inspirációs forrásokat.

Távirati stílusban érdemes még beszámolni arról is, hogy a szabadkai Torok Sándor festőnek a magyarországi Gádor Magdával együtt kiállítása nyílt a budapesti Vidaő Galériában. Szajkó István festő a müncheni Prom Képtárban

mutatkozott be a közönségnek. A topolyai Dudás Sándornak és Gyurkovics Hunornak Hatvanban rendeztek kiállítást. Dvorackó László szabadkai naiv festő Generaliáttal, Lackovics-tal és másokkal együtt Párizsban állította ki munkáit.

Május 17-én a Franzer-galériában megnyílt a New Yorkban, Rómában, Torontóban, Mont-realban és Rovinban, Zágrábban, Újvidéken, Belgrádban egyaránt ismert, Szerbia Július 7-e Díjjával kitüntetett Olja Ivanjicki (1931) tárlata. Tanulmányait a belgrádi Képzőművészeti Akadémia szobrászati szakán végezte, majd 1958-ban a Mediale csoport alapító tagja lett. A fiatal ambiciózus és mindenekelőtt kíváncsi alkotógárda – élén Miro Glavurtić íróval és Leonid Sejka műépítésszel – nem békélt meg a dolgok megállapodott rendjével. Az egyszólamú szocialista realizmus helyett a reneszánszhoz nyúltak vissza. A Mediale az egyetemes emberi szintézis megteremtésében magát a festést, a festői tevékenységet tartotta fontosnak, „amely által a reneszánsz ember személyisége a természet tökéletességének csúcsára emelkedhet”. Ezért Ivanjicki is főleg a szenvedélyes rajzra és az egyéni vonalak eleganciájára ügyel. Rajzait ekkor a „leonardói” jelzővel illették, s csak később nevezték őket szeceszziósaknak. Irigylésre méltó önbizalommal foglalta el helyét a saját képein, a határtalan szabadságot festette meg, műtermének falait kiszélesítette, a világűrbe is kilátogatott, ahol úrhajósokkal, istennőkkel és mitikus alakokkal társalag.

A Franzer-galériában, ahol rajzai láthatók, a látogató nem gyönyörködhet e gazdag alkotóegénység sokoldalúságában. A helyiség erre nem alkalmas. De feltárulnak előttünk a rajzok, a későbbi művek kiindulópontjai. A nő piros kalapban, a Szerelmes szalamandrák és A vallásokat kibékítő angyal felmutatja Olja Ivanjicki művészetének erőnyeit.

Bela DURANCI